

Streszczenie pracy doktorskiej

Autor: Radosław Kubus

Tytuł pracy doktorskiej: „Amtsblatt der Königlichen Regierung zu Danzig”. Z dziejów pruskiego czasopiśmiennictwa urzędowego w latach 1816–1848

Promotor: dr hab. Sławomir Kościelak, prof. UG

Promotor pomocniczy: dr Tomasz Rembalski

Data przygotowania streszczenia: 09.06.2021

Rejencyjne dzienniki urzędowe zaczęły się ukazywać w Królestwie Prus od roku 1811. Na przestrzeni kolejnych lat, aż do roku 1818, kolejne rejencje wchodzące w skład państwa Hohenzollernów uzyskiwały swoje organy urzędowe. Dziennik urzędowy rejencji gdańskiej po raz pierwszy ukazał się w 1816 roku. Od tego momentu, aż do czasów powstania Wolnego Miasta Gdańska, ukazywał się regularnie w cotygodniowych odstępach czasu. W niniejszej pracy dokonano charakterystyki gdańskiego amtsblattu za lata 1816–1848, czyli zasadniczo za okres I połowy XIX wieku. Nadrzędnym celem pracy nie jest jednak całościowa analiza czasopisma za wskazany okres, a raczej pogłębiona analiza wybranych problemów, które pojawiają się na jego łamach. Skupiono się zatem w pracy szerzej na aspektach związanych z kulturą sanitarną oraz przestępczością, dokonując w tym względzie dokładnej analizy treści zawartych na łamach gdańskich amtsblattów.

Pierwszy rozdział pracy poświęcono ogólnej charakterystyce dziennika urzędowego rejencji gdańskiej. Przedstawiono przy tym rys historyczny tego gatunku piśmienniczego oraz jego recepcje na ziemiach polskich oraz w Królestwie Prus. W przypadku wschodnich obszarów Królestwa Prus, to podjęto się tu również przedstawienia specyfiki czasopism urzędowych, które w rejencjach zamieszkałych w znacznej mierze przez ludność polskojęzyczną, ukazywały się w formie dwuszpaltowej, tj. po lewej stronie znajdował się oryginalny tekst w języku niemieckim, natomiast po prawej jego tłumaczenie na język polski. Ważnym zagadnieniem podjętym w rozdziale pierwszym była również kwestia charakterystyki formalnej gdańskiego dziennika urzędowego. Skupiono się tu na charakterystyce zewnętrznej tego czasopisma, jak również jego objętości, częstotliwości ukazywania się oraz charakterystyce organów wydawniczych. Przedstawiono również grupę odbiorców docelowych, do których adresowany był ów organ urzędowy. Kolejne strony tego rozdziału zostały poświęcone analizie konkretnych działów czasopisma oraz jego dodatków. W przypadku tych ostatnich dokonano ich podziału na dodatki stałe oraz dodatki periodyczne. Jeżeli zaś chodzi o treść główną czasopisma, to wydzielone rubryki których charakterystyką zajęto się w tym rozdziale przedstawiają się następująco: zarządzenia i

obwieszczenia rejencji gdańskiej, policja bezpieczeństwa, wiadomości różne, kronika osobowa oraz pozostałe rubryki czasopisma pojawiające się cyklicznie.

Drugi rozdział pracy dotyczy analizy wybranych zagadnień z bezpieczeństwa sanitarnego rejencji gdańskiej, które pojawiały się na łamach gdańskich amtsblattów. Poza ogólną charakterystyką stanu sanitarnego wschodniej części Królestwa Prus skupiono się tu na sprawach związanych z jednostkami chorobowymi ludzi i zwierząt występującymi na łamach czasopisma. Poddano także analizie takie jednostki chorobowe jak: dżuma, ospa, cholera, wścieklizna, świerzb i kołtun. Szczególnie dużo informacji dotyczyło epidemii ospy i cholery w rejencji gdańskiej. W przypadku ospy na łamach gdańskich amtsblattów odnajdujemy liczne dane o miejscowościach, w których doszło do wybuchu i wygaszenia epidemii w konkretnym momencie. Ponadto znajdują się tu również informacje o liczbie przeprowadzonych szczepień przeciwko ospie w konkretnym roku na terenie danego powiatu. W przypadku chorób zwierząt, to w oparciu o liczne dane o wybuchu bądź wygaszeniu epidemii w konkretnej miejscowości dokonano analiz dotyczących chorób zakaźnych zwierząt gospodarczych w rejencji gdańskiej, przede wszystkim owiec i bydła, ale i również koni oraz trzody chlewnej.

Ostatni rozdział pracy został poświęcony analizie niemal dwóch tysięcy listów gończych, które cyklicznie ukazywały się na łamach gdańskiego dziennika urzędowego. Ich wszechstronna analiza pozwoliła na szczegółowy obraz świata przestępczego rejencji. Przedstawiono tu zatem kategorie popełnianych na terenie rejencji przestępstw, strukturę płci wieku i wyznania przestępców, znajomość języków oraz pochodzenie. Przeanalizowano również aspekty związane z cechami fizycznymi i kulturą materialną przestępców z rejencji gdańskiej. Przede wszystkim ważnym aspektem, była analiza tzw. cech szczególnych przestępców, do których należały między innymi znamiona chorobowe oraz tatuaże. Nie zrezygnowano również z przedstawienia charakterystyki listów gończych, częstotliwości ich ukazywania się oraz organów wydawniczych, które je publikowały. W tym rozdziale zajęto się również karami, które wymierzane były wobec osób łamiących prawo. Przedstawiono zatem rodzaje kar począwszy od kar śmierci, a skończywszy na karach pozbawienia wolności bądź grzywny. Zauważalne jest to, że w XIX wieku punkt ciężkości zostaje przeniesiony z kar fizycznych na coraz bardziej popularne w tym okresie kary pozbawienia wolności.

Całość pracy zamykają obszerne aneksy dla każdego z rozdziałów. W przypadku pierwszego z nich, który jest dopełnieniem pierwszego rozdziału, dokonano edycji źródłowej tekstów zawartych w pierwszym numerze kwidzyńskiego dziennika urzędowego. W przypadku pozostałych dwóch aneksów, mających charakter tabelaryczny i stanowiąc zestawienie danych zawartych w gdańskim dzienniku urzędowym odnośnie do dwóch analizowanych w pracy szerszej zagadnień,

czyli z konkretnymi jednostkami chorobowymi wśród ludzi i zwierząt oraz listami gończymi publikowanymi na łamach gdańskiego dziennika urzędowego.